

Regionstyrelsen

Yttrande över betänkandet Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)

Regionledningskontorets förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholm yttrande till Försvarsdepartementet över betänkandet Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57).

Sammanfattning

Försvarsdepartementet har remitterat betänkandet *Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)*, till Region Stockholm för yttrande. Utredningens uppdrag har bestått i att lämna förslag till hur ett modernt och väl anpassat fysiskt skydd för civilbefolkningen mot direkta konsekvenser av krigshandlingar på svenskt territorium kan utformas. Fysiskt skydd för civilbefolkningen ska utgöras av tillgång till skyddsrum och skyddade utrymmen, möjligheter till utrymning och inkvartering, inrättande av en statlig beredskapsorganisation för förstärkning av kommunernas räddningstjänstorganisationer, såvitt avser genomförandet av räddningstjänst eller särskilda uppgifter under höjd beredskap enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, samt utveckling av annat nödvändigt bistånd i skyddet för civilbefolkningen. Utredningen bedömer att samtliga delar i systemet behöver förstärkas och utvecklas då de kan krävas i händelse av ett väpnat angrepp.

Region Stockholm ser positivt på att arbetet med skyddsrum och skyddade utrymmen prioriteras. Utredningens förslag behöver i flera avseenden utvecklas, förtydligas eller utredas vidare. Det behövs tydliggöras att skyddsrum och skyddade utrymmen på sjukhus och vårdinrättningar är avsedda för samhällsviktig verksamhet och inte för allmänhetens skyddsbehov. Civilplikt med inriktning mot hälso- och sjukvård behöver övervägas och utredas liksom för kollektivtrafiksystemet. Det konstateras att flertalet förslag kan behöva hanteras inom ramen för arbetet med den nya regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen samt i den löpande regionplaneringen, ett perspektiv som saknas i utredningen. Sammantaget innebär utredningens förslag stora ekonomiska konsekvenser och Region Stockholm vill framhålla vikten av att ersättning till regionen blir långsiktig och förutsägbar.

Bakgrund

Försvarsdepartementet har remitterat betänkandet *Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)*, till Region Stockholm för yttrande. Utredningens uppdrag har bestått i att lämna förslag till hur ett modernt och väl anpassat fysiskt skydd för civilbefolkningen mot direkta konsekvenser av krigshandlingar på svenskt territorium bör vara utformat. Uppdraget har sin bakgrund i ett försämrat säkerhetspolitiskt läge i Sveriges närområde, vilket föranlett en återuppbyggnad av det civila försvaret.

Mot bakgrund av det pågående kriget i Ukraina, där ryska militära angrepp har riktats direkt mot den ukrainska civilbefolkningen, bedömer utredningen att det är realistiskt att utgå från att det kan finnas en påtaglig risk för att civilbefolkningen i Sverige kan komma att drabbas hårdare av ett väpnat angrepp än enligt tidigare gjorda bedömningar. Utredningen menar att det därmed är av stor vikt att det finns ett väl sammanhållet system till skydd för civilbefolkningen. Det fysiska skyddet för civilbefolkningen ska utgöras av tillgång till skyddsrum och andra skyddade utrymmen, möjligheter till utrymning och inkvartering, inrättande av en statlig beredskapsorganisation för förstärkning av kommunernas räddningstjänstorganisationer, såvitt avser genomförandet av räddningstjänst eller särskilda uppgifter under höjd beredskap enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, samt utvecklingen av annat nödvändigt bistånd i skyddet för civilbefolkningen. Andra viktiga delar i ett sammanhållet system till skydd för civilbefolkningen är varning och information till allmänheten. Utredningen bedömer att samtliga delar i systemet behöver förstärkas och utvecklas då de kan krävas i händelse av ett väpnat angrepp.

Ärendet har remitterats till hälso- och sjukvårdsnämnden, trafiknämnden, fastighets- och servicenämnden och klimat- och regionutvecklingsnämnden.

Region Stockholms yttrande

Region Stockholm ser positivt på att skyddsrumsarbetet prioriteras i strategiskt viktiga områden och i områden med bebyggelse i närheten av anläggningar för samhällsviktig verksamhet. Region Stockholm anser däremot att det i planeringen av skyddsrum samt utrymning och inkvartering finns ett behov av att på statlig nivå, särskilt genom

länsstyrelserna, ge stöd i den regionala fysiska planeringen som bland annat bedrivs av Region Stockholm enligt plan- och bygglagen (2010:900).

Särskilt vad gäller beslut om skyddsrum, vill Region Stockholm framhäva att Region Stockholms byggprojekt kopplade till uppdraget att bygga ut tunnelbanan i Stockholms län, har en lång planeringsprocess att förhålla sig till. Det är i byggprojekten inte möjligt att i ett sent skede komma med förändringar som till exempel innebär ett större utrymmesbehov, alternativt innebär det mycket stora konsekvenser avseende kostnader och ändrade tidplaner. Skyddade utrymmen kan däremot eventuellt åstadkommas under byggskedet om det inte innebär ett utökat utrymmesbehov. Detta har varken funnits eller finns med i nya tunnelbanans nuvarande uppdrag. Beslut om utredningar och införande förutsätts inkludera en finansiering.

I utredningen föreslås att kommunerna ska ha mandat att besluta om inrättande av skyddade utrymmen i såväl kommunägda som privata fastigheter. Det föreslås även att det är kommunerna som ska identifiera och till MSB föreslå skyddade utrymmen hos till exempel Region Stockholm. Region Stockholm anser att regionerna ska beredas möjlighet att inkomma med sin syn på saken innan MSB beslutar. Region Stockholm anser vidare att tunnelbanesystemet i Stockholms län och dess potential för skyddade utrymmen innebär att lagstiftaren behöver ta särskild hänsyn till hur planeringsprocessen för skyddade utrymmen ska fungera inom Stockholms län. I syfte att säkerställa en effektiv planeringsprocess för tillskapande av skyddade utrymmen måste Region Stockholm involveras tidigt i planeringsfasen.

Det kan också konstateras att flertalet av utredningens förslag kan komma att behöva hanteras inom ramen för arbetet med den nya regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen samt i den löpande regionplaneringen. Det gäller till exempel förslaget om planering för utrymning och inkvartering gällande kommunen, där regioner och berörda statliga myndigheter förutsätts delta i planeringsarbetet.

I den regionala utvecklingsplaneringen och i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUF5 2050) (LS 2015-0084) sätts frågor som handlar om säkerhet och beredskap i ett regionalt helhetsperspektiv. Frågor som hanteras inom ramen för ett enskilt projekt eller av en myndighet med ett begränsat ansvarsområde sätts i ett större sammanhang. Det innebär till exempel att konsekvenserna av oväntade händelser, risker och scenarier kan beskrivas ur ett helhetsperspektiv. I

frågor som rör säkerhet och beredskap kan Region Stockholm till exempel lyfta perspektiv som inkluderar sårbarhet vad gäller tillgänglighet till sjukhus- och sjukvårdstransporter, påverkan på person- och godstransporter till näringsliv, kraft- och elförsörjning, vatten- och livsmedelsförsörjning och kopplingen mellan transportsystemet och bebyggelsen. Ovan nämnda perspektiv saknas i utredningen och bör förtydligas.

Utredningen framhåller att regioner disponerar utrymmen som skulle kunna utgöra skydd för civilbefolkningen, till exempel tunnelbanestationer. Kollektivtrafikverksamheten använder idag de utrymmen som i detta sammanhang avses som skyddade utrymmen för persontransportförmågan, dessa utrymmen är inte biutrymmen som ett skyddsrum normalt kan vara. Utredningen bör därför förtydliga hur prioritering ska ske mellan den samhällsviktiga persontransportförmågan och förmågan att vid samma tidpunkt behöva färdigställa samma utrymmen till skyddade utrymmen. Det behöver även förtydligas hur prioritering mellan den vanliga fredstida verksamhetens behov av drift och de behov av åtgärder som behöver genomföras för att infrastruktur och fastigheter ska uppfylla skyddsrum eller skyddade utrymmens krav ska göras.

Skyddsrum och skyddade utrymmen på sjukhus och andra vårdinrättningar behöver särskiljas från övriga skyddsrum och skyddade utrymmen, för att kunna användas för skydd och vård av inneliggande patienter, anhöriga, samt tjänstgörande personal. Dessa utrymmen ska inte heller finnas med på den offentligt publicerade skyddsrumskartan. Därutöver anser Region Stockholm att det ska vara regionen själv som kartlägger sina skyddade utrymmen, vilket inte framgår av utredningen. Region Stockholm anser att nya skyddsrum eller skyddade utrymmen som upprättas på sjukvårdsinrättningar ska vara förbehållna för att bedriva vård. Det kan tilläggas att regionen borde vara bemanningsansvarig för de skyddsrum som regionen ansvarar för.

Utredningen framhåller att näringslivet har en viktig roll i det civila försvaret. Privata företag och organisationer bär sällan något uttryckligt ansvar för framtagandet av planering för utrymning och inkvartering vid höjd beredskap. Regionen har heller inte möjlighet att kräva av upphandlade leverantörer att göra en civilförsvarsplanering. Region Stockholm vill framhålla att civilplikt med inriktning mot hälso- och sjukvården borde övervägas och utredas. Civilpliktig personal skulle utgöra en viktig resurs i att förstärka sjukvården och komplettera sjukvårdens ordinarie personal i höjd beredskap. På liknande sätt borde civilpliktig

personal övervägas och utredas kopplat till kollektivtrafiksystemet, exempelvis i syfte att reparera infrastruktur och fastigheter som tagit skada vilket är en lärdom från situationen i Ukraina. Då många regioner har vårdavtal med ett flertal privata vårdgivare med stor tillgång på personal och kompetens liksom upphandlad drift av kollektivtrafik borde det säkerställas att dessa har ett ansvar. Region Stockholm önskar att förutsättningarna för detta utreds vidare. På samma sätt behöver förutsättningarna för regioner att krigsplacera frivilliga utredas vidare.

Utredningens förslag innebär stora ekonomiska konsekvenser för både kommuner och regioner men Region Stockholm anser att konsekvensanalysen är bristfällig. Utredningen bedömer att regionernas medverkan kommer att vara grundläggande för en fungerande transportorganisation i händelse av storskalig utrymning och regionernas medverkan i planeringsarbetet kommer att föranleda en utökad arbetsbörda. För detta arbete föreslås dessvärre en tidsbegränsad finansiering för ett antal årsarbetskrafter. Region Stockholm vill framhålla vikten av att ersättning till regionen blir långsiktig och förutsägbar. De fastighetsägare som åläggs att genomföra egenkontroller borde ersättas för detta, då det avseende Region Stockholms fastighetsbestånd kommer innebära en stor arbetsinsats.

Utredningen framhåller även att befintliga skyddsrum är i behov av modernisering och underhåll vilket behöver föregås av noggranna avvägningar och mer specifika kostnadsberäkningar. Ansvaret för underhåll (samt iordningställande och drift) av skyddsrum kommer som utgångspunkt ligga på ägaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddsrum. Enligt utredningens bedömning bör dock utgångspunkten vara att staten ska stå för de huvudsakliga merkostnaderna avseende skyddsrum. Staten bör även kunna stå för mera omfattande underhållsåtgärder av skyddsrumsutrustningen eller som är påkallade på grund av skyddsrummets ålder. Det framgår inte av utredningen vad omfattande underhållsåtgärder innebär och det är därför i nuläget svårbedömt vilka kostnader som fastighetsägaren behöver stå för själv. Utredningen menar också att det bör beaktas vilken fördelning av kostnadsansvaret som är rimlig mellan staten och fastighetsägaren, utifrån vilket underhåll det är fråga om och den framtida användningen av utrymmet.

Ekonomiska konsekvenser

Utredningens förslag innebär, om de antas, sannolikt stora ekonomiska konsekvenser för Region Stockholm. Dessa måste utredas och kopplas till

en diskussion angående ansvarsfördelningen mellan stat och region då det gäller finansieringen.

Emma Lennartsson
Regiondirektör

Rickard Sundbom
Administrativ direktör

Beslutsunderlag

1. Sammanfattning av Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)
2. Hälsa- och sjukvårdsnämndens yttrande den 14 mars 2023
3. Trafiknämndens yttrande den 22 mars 2023
4. Fastighets- och servicenämndens yttrande den 29 mars 2023
5. Klimat- och regionutvecklingsnämndens yttrande den 16 mars 2023

Beslutsexpediering

1. Försvarsdepartementet
2. Hälsa- och sjukvårdsnämnden
3. Trafiknämnden
4. Fastighets- och servicenämnden
5. Klimat- och regionutvecklingsnämnden

Godkänd av Emma Lennartsson, 2023-04-17

Regionstyrelsen

PROTOKOLL
2023-05-16

RS 2023-0037

§ 111**Yttrande över betänkandet Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)**

RS 2023-0018

Ärendebeskrivning

Försvarsdepartementet har remitterat betänkandet *Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)*, till Region Stockholm för yttrande.

Beslutsunderlag

1. Regionrådsberedningens skrivelse
2. Regiondirektörens tjänsteutlåtande
3. Sammanfattning av Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)
4. Hälso- och sjukvårdsnämndens yttrande den 14 mars 2023
5. Trafiknämndens yttrande den 22 mars 2023
6. Fastighets- och servicenämndens yttrande den 29 mars 2023
7. Klimat- och regionutvecklingsnämndens yttrande den 16 mars 2023

Yrkanden

Ordförande Aida Hadžialić (S) yrkar bifall till regionrådsberedningens förslag i skrivelse den 10 maj 2023 (bilaga).

Beslut

Regionstyrelsen beslutar följande.

1. Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholm yttrande till Försvarsdepartementet över betänkandet Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57).
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Expedieras till

1. Försvarsdepartementet
2. Hälso- och sjukvårdsnämnden
3. Trafiknämnden
4. Fastighets- och servicenämnden
5. Klimat- och regionutvecklingsnämnden

Ordförande
Justerare

Exp. datum

Sign.

Regionstyrelsen

Yttrande över betänkandet Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)

Föredragande regionråd: Aida Hadžialić

Ärendebeskrivning

Försvarsdepartementet har remitterat betänkandet *Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)*, till Region Stockholm för yttrande.

Förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

1. Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholm yttrande till Försvarsdepartementet över betänkandet *Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)*.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Regionrådsberedningens motivering

Försvarsdepartementet har remitterat betänkandet *Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)*, till Region Stockholm för yttrande. Utredningens uppdrag har bestått i att lämna förslag till hur ett modernt och väl anpassat fysiskt skydd för civilbefolkningen mot direkta konsekvenser av krigshandlingar på svenskt territorium kan utformas. Fysiskt skydd för civilbefolkningen ska utgöras av tillgång till skyddsrum och skyddade utrymmen, möjligheter till utrymning och inkvartering, inrättande av en statlig beredskapsorganisation för förstärkning av kommunernas räddningstjänstorganisationer, såvitt avser genomförandet av räddningstjänst eller särskilda uppgifter under höjd beredskap enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, samt utveckling av annat nödvändigt bistånd i skyddet för civilbefolkningen.

Eftersom många regioner har vårdavtal med ett flertal privata vårdgivare med stor tillgång på personal och kompetens bör det säkerställas att dessa har ett ansvar. Detta borde regleras i lag eller föreskrift alternativt i särskilda avtal. Mittenkoalitionen vill betona att kraven på vårdgivare att bidra med personal och sjukvårdsmaterial i händelse av kris behöver tydliggöras för att skapa förutsebarhet för såväl regionen som vårdgivarna och deras personal, vilket anförs i regiondirektörens tjänsteutlåtande.

Region Stockholm ser positivt på att skyddsrumsarbetet prioriteras i strategiskt viktiga områden i områden bebyggelse i närheten av

anläggningar för samhällsviktig verksamhet, men framhåller också flera viktiga synpunkter för att detta arbete ska kunna fungera i relation till regionens verksamhet. Det rör bland annat att regionernas ska ges möjlighet att yttra sig om en kommun föreslår att en lokal hos Region Stockholm ska bli ett skyddat utrymme. Regionen framhåller också att det i byggprojekt kopplat till utbyggnad av tunnelbanan i Stockholms län finns en lång planeringsprocess att förhålla sig till. Det är inte möjligt att i ett sent skede komma med ändringar som innebär ett större utrymmesbehov, alternativt så medför det mycket stora konsekvenser avseende kostnad och tidsplan.

Beslutsunderlag

1. Regiondirektörens tjänsteutlåtande
2. Sammanfattning av Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57)
3. Hälso- och sjukvårdsnämndens yttrande den 14 mars 2023
4. Trafiknämndens yttrande den 22 mars 2023
5. Fastighets- och servicenämndens yttrande den 29 mars 2023
6. Klimat- och regionutvecklingsnämndens yttrande den 16 mars 2023

Aida Hadžialić

